

TEATRE I DIVERSIONS PÚBLIQUES A MATARÓ AL SEGLE XIX

Amb el present treball intentarem de donar a conèixer un aspecte de la vida social de Mataró, al llarg del segle XIX, a través de les manifestacions festives dels espectacles públics que, pràcticament, es limitaven al teatre i al ball. Sense altre títol per part meua que la facilitat que se m'ha ofert per a la consulta de l'Arxiu Històric de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena de la nostra ciutat. Amb tot, les mancances d'importants documents que s'haurien d'obtenir a través d'una recerca més laboriosa, fan més difícil d'abordar un pla de treball que abasti tots els aspectes.

L'arxiu que guarda l'Hospital no és suficient ni complet, ja que solament conté la documentació que afectava més directament l'administració general de l'Hospital, en la seva economia d'institució hospitalària al servei dels pobres. La Junta Administrativa tenia el teatre arrendat a empresaris, més o menys d'ofici, durant una o més temporades i es desentenia fins a cert punt de les relacions amb les companyies dramàtiques, artistes i obres, cosa que escapava a la seva funció més específica. Això no vol pas dir que moltes vegades no intervingués per a tutelar i vetllar per la qualitat de les obres i dels actors. Sobre aquest particular hem vist contractes on es fixaven clàusules que obligaven els empresaris a sotmetre a la Junta el nom de les companyies que havien de representar. O sia que, excepcionalment, trobem referències del contingut dels espectacles, de les obres que es representaven, dels actors i d'altres interessants aspectes.

Per tot el que abans hem esmentat només ens farem ressò del que hem trobat a l'Arxiu de l'Hospital, que de bell antuvi ha constituït matèria d'aquest nostre estudi. Ens basarem principalment, com a fonts documentals, en el *Llibre d'Actes* i en el plec de correspondència oficial. És forçós confessar, però, que en el *Llibre d'Actes*, que comença al segle XVIII, no hem trobat d'aquest segle cap referència a espectacles. Quant al plec de la correspondència oficial, la conté des del 1804 en endavant, però solament la de caràcter oficial. Però una part d'aquesta correspondència, les actes del segle XIX i un plec de contractes, inventaris i papers diversos referents al Teatre, ens han servit per a començar aquest nostre treball. Malauradament no hem trobat cap plànol, croquis, dibuix ni aforament del primitiu teatre.

Pel que fa a aquest primer teatre,ensem que és un malestès de suposar que fos situat en la que s'anomenà "Casa dels Còmics", ubicada al carrer de Bonaire, que després formà part del nou teatre que s'anomenà Teatre Principal, per aneixió a

la casa Llauder, del carrer Nou. No hem trobat cap document que doni a entendre que a la Casa dels Còmics s'hi fes teatre, però sí que hem trobat un paper que diu *la casa donde guardan sus ropas los cómicos*. A les primeres dècades del segle XIX la major part de companyies que representaven comèdies a Mataró eren d'aficionats locals i en un determinat moment es posà en qüestió la propietat de les robes; es discutia si eren propietat del Teatre Principal, o bé dels còmics, i es va fallar per mediació d'àrbitre que pertanyien als còmics. Ara bé, si els còmics aficionats formaven una entitat independent, amb personalitat pròpia per a poder actuar on els plagués, és lògic de suposar que posseïssin un local per a guardar les robes i per tot el que convingués, per això el local es devia anomenar "Casa dels Còmics".

Amb tot, poques coses sabem del lloc on era, ni de com fou el primer teatre de Mataró. Tampoc tenim altra documentació que ens informi sobre el que havien estat els espectacles públics amb anterioritat a la Guerra del Francès, però sí que podem dir quelcom del que foren poc després d'acabada l'esmentada Guerra. A través de la documentació que es guarda a l'Arxiu Històric de l'Hospital de Sant Jaume i Santa Magdalena, podem afirmar que ja el 1815 en l'edifici del mateix Hospital existia una nau situada en el primer pis de la part orientada al SE, que havia estat habilitada per a teatre. Quant als balls, només tenim de moment una escadussera referència datada el 14 de gener de 1816 (Acta de la Junta Administrativa) que ens informa que al carrer d'En Molas existia una casa anomenada "Casa de Gota" en la qual s'hi celebraven balls públics.

Diu així l'esmentada acta: *Hallándose desocupada la casa de este Hospital sita en la calle de Molas y denominada "de Gota" y advirtiéndole la Administración que por la variación de circunstancias de no servir ya para bailes públicos aquella casa, por lo cual sus alquileres quedarán notablemente rebajados, se ha resuelto que los Administradores la examinen por sí mismos a fin de procurar el posible partido de utilidad*. I una altra acta del 20 de gener de 1816, que continua el mateix tema, diu així: *Vista por los Administradores la casa denominada "de Gota" y habiendo reconocido que está muy deteriorada, perdida la ocasión del alquiler crecido que pagaban antes los músicos, se ha determinado proceder alquilarla como se pueda, y que se saque la utilidad posible*.

Pel que es desprèn d'aquestes dues actes, l'Hospital encara no devia arrendar el local on es feia teatre per celebrar-hi balls públics, com ho féu després, en aconseguir una privativa, de caràcter provisional, emparada per la protecció del capità general Don Javier de Castaños.

Malgrat les afirmacions per part de l'Administració de l'Hospital que trobem durant molts anys, de fet mai no fou atorgada tal privativa, ni per als balls, ni per al teatre, com pensem demostrar en un altre moment.

L'al.ludida "Casa de Gota" es llogà posteriorment per 75 lliures anuals a en Bernat Guardiola per a instal·lar-hi una fàbrica de filats, després d'una petita reparació.

No sabem on es van celebrar els balls públics després d'abandonar-se la "Casa de Gota", ja que la platea i escenari del Teatre Principal, que després s'habilitarà de forma normal no va construir-se fins l'any 1832.

D'aquest primer període, del que tenim tan poques notícies, podem fer menció d'un altre document, que porta data de 28 de gener de 1815. Es tracta de l'autorització de l'Ajuntament per a enderrocar una paret mestra i construir un arc per eixamplar la peça destinada a Teatre de Comèdies. Diu el text original *para dilatar más la pieza destinada a teatro de comedias con motivo de ser esta de poca capacidad...*

Pensem que tot això succeeix en un context en què s'ha liquidat la Guerra del Francès i s'ha reinstaurat el tron de Ferran VII (22 març 1814), en un país empobrit per sis anys de guerra, i potser en aquest petit detall podríem veure l'inici de l'esperança i dels anhels de viure en pau, i de procurar d'adequar els mitjans i els espais per a les diversions i els legítims lleures dels ciutadans.

Aquest enderrocament de la paret mestra abans esmentada, formava part, pel que es veu, d'un projecte d'ampliació i millora i, per a finançar-lo, fins i tot es recorregué a la formalització d'un préstec, que es demanà a les persones d'un cert nivell econòmic, mitjançant l'adquisició de *vales* per import de 30 lliures cada un, fins a un nombre de 50, per aconseguir la quantitat global de 1.500 lliures.

El Mataró del primer terç del segle XIX no comptava amb una aristocràcia que es pogués permetre el luxe d'organitzar balls i comèdies en els seus salons, perquè aquests no existien. La classe alta era composta per comerciants enriquits, que alguna vegada havien accedit a la noblesa passant o no per l'exèrcit, i eren d'ambicions més aviat limitades, en estar allunyats dels luxes de la vida cortesana. Per aquest motiu es comprèn l'enorme interès que tenien aquestes persones per a poder disposar d'algun lloc públic de diversió.

Per la limitada extensió que ens hem proposat de donar a aquest treball no podem fer una exposició de tot el procés de sol·licituds, denegacions, trasllats, recursos que comportà l'obtenció del privilegi d'organitzar els balls públics. Per això donarem compte només del document inicial de denegació, el qual donà origen a multitud de recursos i represes. Es tracta d'un ofici de l'Ajuntament de Mataró en el qual es dona trasllat d'un altre del Sr. *Don Manuel Antonio de Santiesteban. Escno. Pral. de Càmaras y gobierno de la Corona de Aragón* a través del *Cavallero Sr. Alcalde Mayor y Corregidor Interino de esta Ciudad* en el qual amb referència a la petició dels administradors de l'Hospital no concedeix el permís per a tenir balls públics i ordena al Corregidor i a l'Ajuntament que proposin altres arbitris i mitjans per a anivellar el dèficit de l'establiment i que acordin les providències que dicti llur zel i caritat per excitar els bons sentiments dels veïns en benefici de la humanitat.

Però l'Administració de l'Hospital promogué recurs al·legant que no era pos-

sible d'arbitrar cap altre mitjà, mentrestant s'emparà d'una privativa provisional que, amb tots els condicionaments, els atorgà el capità general del Principat. El fet queda molt clar en un ofici dirigit als administradors de l'Hospital pel governador de Mataró i corregidor, Baró de la Barre, data 21 de setembre de 1816, que diu: *El Sr. Capitán General de este Principado deseoso de proporcionar los mayores adelantamientos e intereses al Hospital de esta ciudad, quiere que en ella no haya otros Bayles y diversiones públicas en su teatro más que las que dé el mismo Hospital y personas que hayan contratada con él y estén de acuerdo en lo que fuero justo y regular, entendiéndose siempre con arreglo a las leyes y Ordenes Reales, y animándose el mismo espíritu, lo participo a Vs.ms. para su inteligencia y gobierno.*

En no haver-se obtingut el privilegi reial, aquesta concessió podria semblar un tant arbitrària, i per això l'atorgant es cobreix la responsabilitat amb l'expressió: *...siempre con arreglo a las leyes y Ordenes Reales...* i per corroborar-ho veiem que, al cap de tres dies, el capità general envia un ofici als administradors de l'Hospital dient-los-hi que ha recomanat la seva sol·licitud al rei i que perquè comencin a gaudir d'un benefici en què tant s'interessa la humanitat, ha resolt donar ordre al corregidor de no permetre altres diversions públiques en aquesta ciutat sinó les que doni l'Hospital, etc. Llavors el capità general era D. Javier de Castaños, que, com es veu, tenia molt d'interès d'ajudar l'Hospital de Mataró.

En una altra ocasió pensem continuar el desenvolupament del tema dels espectacles públics en la nostra ciutat en el passat segle.

Joan Esquerra i Tuñí.